

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

**ЕКОНОМІЧНА КІБЕРНЕТИКА:
ІНСТРУМЕНТИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА
ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ**

**Міністерство освіти і науки України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Український державний університет науки і технологій**

**ЕКОНОМІЧНА КІБЕРНЕТИКА:
ІНСТРУМЕНТИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА
ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ**

**Збірник наукових праць
за матеріалами Всеукраїнської інтернет-конференції
1-2 березня 2024 р.**

(Лист ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» №21/08-57 від 12.01.2024 р.)

Дніпро
2024

Організатори конференції:

кафедра економічної інформатики

Українського державного університету науки і технологій;

Університет імені Альфреда Нобеля;

Національний університет «Запорізька політехніка»

Склад редакційної групи:

Л.М. Савчук, Л.М. Бандоріна, Л.І. Лозовська, К.О. Удачина

Економічна кібернетика: інструменти і методи дослідження та організації економічних процесів : збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської інтернет-конференції, м. Дніпро, 1-2 березня 2024 р. Дніпро : УДУНТ, 2024. 219 с.

Збірник наукових статей за матеріалами Всеукраїнської інтернет-конференції, присвяченої вивченню, розробці та використанню інструментів і методів дослідження та організації економічних процесів, науково-практичному опрацюванню результативного застосування сучасних комп'ютерних технологій та вирішенню проблем управління соціально-економічними системами.

Матеріали збірника будуть корисними науковцям, аспірантам, що займаються дослідженнями проблем у сфері економіко-математичного моделювання, розробки та використання комп'ютерних систем та інформаційних технологій в бізнесі, а також практичним працівникам.

Матеріали подано в авторській редакції.

Відповідальність за дотримання норм авторського права, за зміст і достовірність матеріалів несуть автори.

ЗМІСТ

КОМП'ЮТЕРНІ СИСТЕМИ, ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ХМАРНІ ОБЧИСЛЕННЯ В ОСВІТІ, НАУЦІ, ТЕХНІЦІ ТА ЕКОНОМІЦІ

Бандоріна Л. М., Климкович Т.О., Хрущова О.В. КОНЦЕПЦІЯ УДОСКОНАЛЕННЯ МОДУЛЮ УПРАВЛІННЯ АСОТИМЕНТОМ ТОВАРІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ МАРКЕТИНГОВОЇ ТОВАРНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА	6
Жуковський Д.М. ОЦІНКА ПЕРСПЕКТИВ ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ МАШИННОГО НАВЧАННЯ У АНАЛІТИЦІ ПОКАЗНИКІВ ВЕБ-РЕСУРСІВ	13
Levkovets N.P. DIGITAL TECHNOLOGIES IN CASH ACCOUNTING AT THE ENTERPRISE	19
Лозовська Л.І., Терещенко Е.В. РОЗРОБКА ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОЇ КОМБІНАЦІЇ РЕСУРСІВ В УМОВАХ РИЗИКУ НЕДОПОСТАВКИ	24
Monia A.G., Vychkova D.M. COMPARATIVE MATHEMATICAL ANALYSIS OF TRANSMISSION AND AXIAL DISC BRAKES	32
Нетикша К., Лебідь О. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА «ІНФОРМАТИКА» У СТАРШИХ КЛАСАХ	38
Усенко М.П., Бандоріна Л.М. ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БІЗНЕСУ КРІЗЬ ПРИЗМУ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	43

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ І РОЗРОБКИ ПРИКЛАДНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ

Будяков Г.В. ТЕОРІЇ СТАНОВЛЕННЯ ІТ-АУТСОРСИНГУ	50
Лубенець Д.Є., Коряшкіна Л.С. ВИКОРИСТАННЯ GIS ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ РОЗВ'ЯЗАННІ ОПТИМІЗАЦІЙНИХ ЗАДАЧ ГУМАНІТАРНОЇ ЛОГІСТИКИ	55
Підгорна К.Д., Удачина К.О., Підгорний В.О. ОГЛЯД ІСНУЮЧИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ДЛЯ ОПТИМАЛЬНОГО РОЗКРОЮ МАТЕРІАЛУ: АНАЛІЗ ПЕРЕВАГ ТА НЕДОЛІКІВ	61
Савчук Р.В., Кошевий М.В. КРИТИЧНИЙ ОГЛЯД ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ БІЗНЕС АНАЛІЗУ	70
Ярмоленко Л.І., Байматов Р.В. УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОЦЕСІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ЗА ДОПОМОГОЮ ІМІТАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ	75

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ СИСТЕМАМИ

Андрос С.В. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СИСТЕМИ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	85
Бандоріна Л.М., Жмуренко В.Г., Завгородній К.О., Завгородня О.О. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТА ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	90
Бушуєв М.Б., Петренко В.О., Фонарьова Т.А. НАПРЯМИ ІНВЕСТИЦІЙ В ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА З НАДАННЯ ІНЖИНІРИНГОВИХ ПОСЛУГ	95
Nilorme T. MANAGEMENT OF ENERGY EFFICIENCY PROJECTS AT ENTERPRISES..	100

Гогунська О.А., Захарченко П.В. СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ТА МОДЕЛІ ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПРИМОРСЬКИХ ДЕСТИНАЦІЙ	105
Калініченко З.Д. ОСТАННІ ТЕНДЕНЦІЇ У РЕФОРМАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА ЗЕМЛЕУСТРОЮ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	110
Калініченко З.Д., Пестрецова Р.Я. ПОЗИЦІЇ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНИХ РЕЙТИНГАХ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ПРИСКОРЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ РЕФОРМ	118
Kanishchev I., Lozovska L. OVERVIEW OF THE CURRENT STATE OF DIGITALIZATION OF EDUCATIONAL ASSETS IN THE CONDITIONS OF THE NEW ECONOMY	127
Лебедева В.К., Джигайло А.О. ЕЛЕКТРОННА ТОРГІВЛЯ ТА АНАЛІЗ НОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ В ТЕХНОЛОГІЯХ ПРОДАЖ	133
Лебедева В.К., Шашков Р.О. СУТНІСТЬ, ЦІЛІ, ФУНКЦІЇ ТА ІНСТРУМЕНТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ ЯК ЧИННИКА РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ	142
Леонідов І.Л. ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПРИВЛАСНЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОГО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПРОДУКТУ: ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ	151
Литвинов Д.В., Топоркова О.А. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ	166
Ляховська О.В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ У УМОВАХ ВІЙНИ	173
Савчук Л.М., Долгушин І.В. ДОСЛІДЖЕННЯ ПИТАНЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО АНАЛІЗУ ДАНИХ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ	178
Савчук Л.М., Мандрика Т.П., Ковальчук Є.В. ПРОБЛЕМИ РОЗРОБКИ І ВИКОРИСТАННЯ ПОВЕДІНКОВИХ СТРАТЕГІЙ ІТ-БІЗНЕСУ	183
Савчук Л.М., Олексієнко Є.В. ОГЛЯД І КРИТИЧНИЙ АНАЛІЗ МОДЕЛЕЙ ЦІНОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА	188
Савчук Л.М., Удачина К.О., Булденко В.А. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕСУ РЕЙТИНГОВОГО ОЦІНЮВАННЯ ПІДСИСТЕМ ПІДПРИЄМСТВА	193
Solomennyi O. EXPERT ASSESSMENTS AS A METHOD OF DETERMINING THE EFFICIENCY OF INTELLECTUAL AND INNOVATIVE TECHNOLOGIES	203
Ус С.А., Тимошенко Л.В. УПРАВЛІННЯ ТОРГОВЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ НА ОСНОВІ КОГНІТИВНОГО МОДЕЛЮВАННЯ	208
Циплаков А.І., Топоркова О.А. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ	213

ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПРИВЛАСНЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОГО ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПРОДУКТУ: ІНСТРУМЕНТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Леонідов І.Л.

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри міжнародної економіки і соціально-гуманітарних дисциплін

Український державний університет науки та технологій

м. Дніпро, Україна

Анотація. Виявлено інструменти державного регулювання інституціоналізації належності інтелектуального продукту та інструменти державного регулювання інституціоналізації набуття інтелектуального продукту. **Наукова новизна.** Доповнено класифікацію державного регулювання інституціоналізації привласнення інтелектуального продукту за критерієм «складових змісту привласнення» як регулювання трансферу інтелектуального продукту (в частині його набуття) та регулювання виробничого використання інтелектуального продукту (в частині його належності). **Практична значимість.** Для державного регулювання інституціоналізації привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту.

Ключові слова: *повоєнна відбудова, державне регулювання, власність та привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту.*

Постановка проблеми. Шлях євроінтеграції української економіки, що передбачає опанування інноваційних викликів (від автоматизації бізнес-процесів та «четвертого етапу цифрової революції – Індустрія 4.0» до систем машинного навчання (Machine Learning — ML) і технологій на основі штучного інтелекту) та перспектив повоєнної відбудови, підкреслює актуальність досліджень прояву власності та привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту. Подібний прояв відрізняється алокацією

економічних процесів, в самостійну предметну царину інституціоналізації з особливими об'єктами, операціями і процедурами, регулювання яких здійснюється за допомогою спеціальних механізмів формального і неформального характеру. На теренах цих механізмів не тільки еволюціонувало уявлення поняття «інститут», а й відшліфовується обґрунтування потреби в державному регулюванні інституціоналізації привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В науковій літературі дослідження поняття «інститут» розділяються в напрямках: відмови від суворої методології і зрілого методологічного інструментарію Т. Веблен [1, 201], Д. Коммонс [2, 34]; подолання "суперечності між вузько економічною методологією неокласиків і неадекватним її евристичному потенціалу об'єктами"[3, 48] Д. Норт [4, 11], О. Вільямсон [5, 31], Д. Ходжсон [6, 37]; розв'язання суперечності між інститутом з інституцією Л. Довгань [7, 128], А. Шастіко [8, 49] тощо. При цьому, в наведених підходах акцентується, здебільшого, на змісті алокації економічних процесів: в аспектах певної сукупності прав власності, трансакційних витрат, організаційному, каузальному тощо. Нажаль, у різноманітті зазначених наробіток недостатньо увага приділялася регулюванню інституціоналізації привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту з урахуванням складових його змісту (належності та набуття), взаємодії його акторів, що відображається, насамперед, у мінливих масштабах відтворення акторів відповідного привласнення.

Формулювання цілі статті. Виявлення інструментів державного регулювання інституціоналізації привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту.

Викладення основного матеріалу. Відомо, що еволюція саморегулювання інституціоналізації набуття інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в товарних умовах підпорядкована загальнообов'язковим нормам (законам). Незначні обсяги трансферу

інформаційно-цифрового інтелектуального продукту (як технологій) майже не здійснювали впливу на величину корисності акторів їх набуття. Однак, у міру розширення масштабів належності інформаційно-цифрового інтелектуального продукту таке набуття ставало все більш складними і витратним. В зазначених умовах масштаби набуття інформаційно-цифрового інтелектуального продукту тяжіли до звуження, оскільки у його акторів фіксувалося зниження корисності, ускладнення його трансферу та підвищення витрат. Класичним прикладом регулювання інституціоналізації трансферу технологій (як набуття інтелектуального продукту) є обмін, пов'язаний з передачею прав на власність в США [4, 83-84]. Зазначене звуження масштабів набуття інформаційно-цифрового інтелектуального продукту властиве, насамперед, сфері виробництва засобів виробництва. Варіантом зниження трансакційних витрат визнається формалізація неформальних інститутів регулювання інституціоналізації привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту як додаткових регулюючих важелів із практики саморегулювання.

Поряд з цим, регулювання інституціоналізації належності інформаційно-цифрового інтелектуального продукту не доречно обмежувати трансфером технологій. Важливим також є актуалізація належного інформаційно-цифрового інтелектуального продукту (участь у конструкторській розробці та виробництві інтелектуального продукту, надання в оренду науково-дослідних лабораторій, як об'єктів інноваційної інфраструктури та ін.). З погляду форм власності, альтернативи регулювання інституціоналізації привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту локалізуються в державному і приватному трансакційному і трансформаційному секторах. В свою чергу, працівники та підрозділи інших галузей як державного сектору (університети, лабораторії), так і приватного (корпорації, приватні науково-освітні заклади) можуть надавати трансакційні та трансформаційні послуги для інноваційних компаній через утворення в своєму складі спеціалізованих агентів у формі внутрішньо організаційних підрозділів. Актори інституціоналізації належності інформаційно-цифрового інтелектуального продукту, в залежності

від характеру організаційної форми (автономна економічна одиниця, підрозділ іншої економічної структури), можуть входити до складу приватного трансакційного сектору. Наприклад, у вигляді інституціоналізованих секторів (центр трансферу технологій при корпорації є трансакційною інституціоналізованою одиницею у інституціональному секторі великих підприємств акціонерної форми власності, а центр трансферу технологій у технопарку – трансакційною інституціоналізованою одиницею інноваційної інфраструктури); внутрішньо організаційного підрозділу приватного трансакційного сектору (утворення центру трансферу технологій як самостійної економічної одиниці – в рамках підрозділу корпорації або спеціальної групи людей у межах технопарку чи інноваційного бізнес-інкубатору тощо). Аналогічно регулювання інституціоналізації належності інформаційно-цифрового інтелектуального продукту у певній своїй частині може бути реалізоване через трансакційний державний сектор економіки. Наприклад, окремий центр технологій державної власності; функціонування у межах державного університету центру трансферу технологій буде представляти державний трансакційний сектор в особі окремого інституціоналізованого трансакційного підрозділу організації, що функціонує у галузі науки й освіти. Якщо викладацький чи лаборантський персонал однієї з кафедр університету буде надавати консультації та асистентську допомогу у привласненні технологій, це буде прикладом внутрішньо організаційної державної інституціональної мережі і відповідно – внутрішньо організаційною складовою державного трансакційного сектору.

Як бачимо, регулювання інституціоналізації привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту розділяється за критерієм «складових змісту привласнення», а саме, в частині його набуття як регулювання трансферу та в частині його належності як регулювання відповідного виробничого використання. Хоча, традиційно суб'єкти інституціоналізації привласнення інтелектуального продукту формалізуються спеціалізованими агентами (центри трансферу технологій, експертні інноваційні комісії та ін.), мульти-агентами

(скооперованими в споріднених сферах) та технополісами (особлива група мульти-агентів з інноваційним середовищем, що забезпечує оптимальні умови для реалізації інноваційного процесу). Однак, з погляду форм власності та привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту взаємодії цих суб'єктів можливо агрегувати між державним і приватним трансакційним і трансформаційним секторами.

Не секрет, що серед інструментів державного регулювання інституціоналізації привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту найбільш дослідженими є інститути як «обмеження», однак, процес формалізації та зміни інститутів у національній економіці України не проявляв класичного характеру. В перехідний період її розвитку процес визнання неформальних інститутів проходив не шляхом ініціювання суб'єктами господарювання, а через державу, яка безпосередньо формувала нові інститути з їх подальшою формалізацією та юридичною легітимацією. Це спотворювало еволюційний процес формалізації та зміни інститутів. Вивільнення цього процесу стає можливим з відновленням відтворення акторів привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту на основі альтернативних неформальних інститутів. Під їх впливом актори змінювали своє відношення до існуючих інститутів і, як результат, – нові неформальні взаємодії акторів, більш досконалі підходи і правила організації діяльності тощо. Зрозуміло, що неформальність інституціоналізації таких «оновлень» не змінювалася без апробації розширеним відтворенням акторів привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту.

Викривлення також торкнулося процесу "трансформації" (вирощування) інститутів, які успішно діяли в інших країнах, та сприяли динамічному реформуванню суспільно-економічних відносин, ствердженню засад ринкової економіки, швидкому подоланню кризових явищ за рахунок державного регулювання. Намагання застосувати апробовані та ефективні важелі регулювання економічних процесів за умов недосконалого інституціонального середовища об'єктивно стикалися із проблемами відповідності запозичених

інституціональних основ розвитку суспільства існуючим неформальним інститутам відтворення акторів привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту.

В свою чергу, посилилася фрагментарність регулювання інституціоналізації привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту з боку важелів формальних інститутів (історично успадкованих від адміністративно-командної економіки) та інститутів ринкової економіки. Це актуалізувало проблему апріорного визначення пріоритетів формалізації нових інститутів. Оскільки, регулюючий вплив формальних інститутів не сприяв розширенню відтворення акторів привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту, остільки загострилася проблема їх зміни в напрямі нових високотехнологічних інститутів з опорою на інноваційну активність та перспективи періодичних змін.

Дійсно, в умовах чисельних прикладів інституціональної пастки (дисфункції інститутів) регулювання інституціоналізації привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту не відповідало інноваційному розвитку національної економіки України. Тому, актуалізувалася необхідність інтеграції сфер науково-технічної та інноваційної діяльності, створення умов розширеного відтворення акторів привласнення легітимного інтелектуального продукту при його виробничому використанні, що здатне сприяти зниженню трансакційних витрат, посиленню конкуренції у сфері високих технологій та наукомісткої продукції, усуненню деформацій важелів саморегулювання інноваційного розвитку національної економіки.

У контексті зазначених завдань закономірно постало питання щодо пошуку інструментів (як інститутів або обмежень) державного регулювання інституціоналізації привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту, сприятливих до розширення масштабів відтворення акторів відповідного привласнення. Так, при державному регулюванні інституціоналізації належності інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в кластері творців через інститут конкуренції окреслилися традиції

доброчесної боротьби між його акторами. Якщо механізм саморегулювання "виходить із усвідомленості людських дій та поведінки, яка виражає намагання довести до максимуму результат, що передбачається як корисний. Споживач хоче отримати максимальну корисність, виробник – максимальний прибуток" [9, 132]. То, заходи державного регулювання недосконалостей такого саморегулювання набули залежності від відповідності конструктивістських та інтеграціоністських властивостей інформаційно-цифрового інтелектуального продукту потребам виробника і споживача. Наприклад, при регулюванні інституціоналізації належності інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в сфері виробництва предметів споживання сприятливими розширенню масштабів відтворення акторів відповідного привласнення визнавалися доступність у розумінні, наявність системи підготовки фахівців, консалтингу тощо, а стосовно належності інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в сфері виробництва засобів виробництва – насамперед, системи рекламування, перед і після продажною підготовки, навчання, стандартизація та ін. Звісно, заходи державного регулювання інституціоналізації належності інформаційно-цифрового інтелектуального продукту не обмежувалися підтриманням добросовісної боротьби при його актуалізації. «Максимальна вартість об'єкта є результатом економічної збалансованості факторів виробництва. Для кожного об'єкта існує теоретична точка рівноваги, яка забезпечує максимальний доход» [10, 35]. Наприклад, при державному регулюванні інституціоналізації належності інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в сфері виробництва засобів виробництва відмічена збалансованість фіксувалася у співвідношенні техніко-технологічного рівня виробництва, на який будуть впроваджуватися інтелектуальні досягнення, та здатності виробників до впровадження новинок, науково-дослідних й конструкторських розробок, які відповідають вимогам виробництва та споживання, кваліфікаційного рівня виробників. Таким чином, інструменти державного регулювання інституціоналізації належності інтелектуального продукту в кластері творців проявили сприятливість розширенню масштабів

відтворення акторів відповідного привласнення опосередковано підтриманням їх добросовісної боротьби та економічної збалансованості факторів виробництва.

В державному регулюванні інституціоналізації набуття інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в кластері творців через інститут інновацій систематизувалися нововведення, як результат набуття неосно-конструктивістського або неосно-інтеграціоністського інформаційно-цифрового інтелектуального продукту відповідними акторами. Через зразки систематизації оформлення нововведень та засвоєння нових знань проявилася сприятливість розширенню масштабів відтворення акторів відповідного привласнення протягом генерування інтелектуального продукту як індивідуальними винахідниками, так і дослідними організаціями при: фундаментальних і прикладних дослідженнях, дослідно-конструкторських розробках, дослідних та експериментальних роботах. Формалізацією такого набуття є створення й переробка нових, оригінальних, доведених відомостей. Наприклад шляхом фундаментальних досліджень розкриваються нові зв'язки між явищами, пізнаються нові закономірності розвитку природи і суспільства безвідносно до їх конкретного використання. У прикладних дослідженнях фіксується «уречевлення знань», їх втілення в процес виробництва, новий продукт, технологічну схему тощо. В сукупності дослідної та експериментальної діяльності проявилася сприятливість розширенню масштабів відтворення акторів відповідного привласнення не тільки через уречевлення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту, а й підвищення кваліфікації науковців-дослідників. Звідси, регулювання швидкості такого набуття, як поширення інновацій, залежить від кваліфікаційного рівня акторів, їх спроможностей до оперативного впровадження інформаційно-цифрового інтелектуального продукту на практиці господарювання, а також якості прийняття управлінських рішень щодо просування нововведень на ринку, ресурсозбереження на виробництві тощо. Отже, інструменти державного регулювання інституціоналізації набуття інформаційно-цифрового інтелектуального

продукту в кластері творців проявили сприятливість розширенню масштабів відтворення акторів відповідного привласнення при систематизації нововведень та їх подальшому розповсюдженні.

Інструментарій державного регулювання інституціоналізації набуття інформаційно-цифрового інтелектуального продукту, опосередкований інститутом обліку та реєстрації, окреслював межі його перспектив в частині фізичної можливості, економічної доцільності (платоспроможності та корисності), юридичної правочинності. Так, легітимація набуття інтелектуального продукту в кластері продуцентів проявила сприятливість розширенню масштабів відтворення акторів відповідного привласнення переважно, в залежності від інтелектуально-технологічної специфіки такого продукту (легітимізованої в патентах, авторських свідоцтвах, ліцензіях та ін.). Наприклад, патенти мають жорсткі функціональні обмеження у якості засобів виробництва (новизна, винахідницькій рівень, промислова придатність, відповідність суспільним інтересам); альтернативні варіанти втілення ліцензій оформлюються для використання на виробництві, для надання нових ліцензій іншим суб'єктам тощо. Окрім цього, процедури обліку та реєстрації обумовлені юридичними нормами як міжнародними, так і національними (законодавчо-нормативного), правилами виробничої практики (спеціалізація продуктивних сил та варіативність призначення об'єктів інтелектуальної власності та ін.), ринковою конкуренцією, ресурсними й фінансовими можливостями виробників і покупців, традиціями регіонального осередку, смаками, модою та ін. Як бачимо, інструменти державного регулювання інституціоналізації набуття інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в кластері продуцентів проявили сприятливість розширенню масштабів відтворення акторів відповідного привласнення опосередковано юридичними правочинами в частині його практичної придатності та економічної доцільності.

При належності не стандартизованого інформаційно-цифрового інтелектуального продукту створюються умови зниження корисності його актуалізації і, як наслідок, звуження масштабів відтворення відповідних акторів

(в частині обсягів доходу, можливості актуалізації інтелектуального продукту та ін.). В країнах, де інститути регулювання належності інформаційно-цифрового інтелектуального продукту мають тривалу історію функціонування, їх формалізація фіксується в різновидах такого нормативного документу, як стандарт, що в залежності від сфери дії і різниться як міжнародний, регіональний, національний. Однак, загальним для інституту стандартизації є неухильне дотримання, наприклад, правил і зразків актуалізації інформаційно-цифрового інтелектуального продукту: як технологій виміру та обліку кількості продукції, алгоритму складання технічної та управлінської документації, процедури контролю готової продукції та ін. Звідси, регулювання інституціоналізації належності інформаційно-цифрового інтелектуального продукту через інститут стандартизації сприяє розширенню властивих масштабів за рахунок ефекту від використання стандартів – це частка приросту економічного зростання, після втілення патентів і ліцензій. Наприклад, у Німеччині наприкінці ХХ ст. цей ефект оцінювався як третина щорічного економічного зростання. Однак, для поширення зазначеного ефекту недостатнім є формулювання правил виявлення оптимального рішення, важливим є надбання їх спеціалізованими суб'єктами господарювання. Наприклад, через створення нормативних документів, класифікаторів та каталогів продукції, еталонних зразків та ін. У відповідності з ними, регулювання інституціоналізації належності інформаційно-цифрового інтелектуального продукту, при його виробничому використанні, попереджало невиправданим витратам на різноманітність продуктів діяльності, технологічних процесів, встановлювало раціональну їх номенклатуру, визначало оптимальні параметри й розмірні ряди, забезпечувало високий рівень взаємозамінності, встановлювало оптимальні якісні характеристики тощо. Зазначене сприяє розширенню масштабів привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту, забезпечуючи можливість задоволення додаткових потреб (зростання кількості інновацій, створення передумов для впровадження передових науково-технічних нововведень наступного науково-

технічного рівня, підвищення добробуту суспільства та ін.) у відповідності з дією «закону насичення потреб або закону спадної корисності» [11, 156]. Отже, прояв інструментів державного регулювання інституціоналізації належності інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в кластері продуцентів проявив сприятливість розширенню масштабів відтворення акторів відповідного привласнення при його актуалізації через зразки удосконалення предметів і засобів праці, технології, творчості тощо.

Інструменти державного регулювання інституціоналізації набуття інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в кластері підприємців проявили сприятливість розширенню масштабів відтворення акторів відповідного привласнення через порівняння й оцінку властивих альтернатив. При цьому, інститут оцінки обумовлений тим, що «людина – це істота не пасивна. Вона розраховує, оцінює... має зробити свій вибір, вона передбачає» [9, 62]. Через інститут оцінки визнавалися альтернативи переходів інтелектуального продукту з належності одних акторів у набуття інших (у властивому обміні або «обмінно-оціночному акті» за термінологією філософії господарства). Звісно, оцінка імовірних альтернатив інституціоналізації набуття інформаційно-цифрового інтелектуального продукту визначена конкретними умовами. Однак, «учасники спираються при прийнятті рішень не на об'єктивні умови, а на свою інтерпретацію цих умов» [12, 14]. Така оцінка (як уявлення) формалізується у судженні, думці, підрахунках, калькуляції, кошторисі та ін., що сприяє спеціалізації оціночної діяльності спеціалістів-оцінщиків. Їх діяльність «супроводжує» перехід інформаційно-цифрового інтелектуального продукту з належності одних акторів до набуття інших: оцінка якості об'єкта (або його певних властивостей), альтернативних напрямів його використання, вибір шляхів придбання, отримання доходу тощо. Наведені характеристики покликані висвітлювати результат оціночної діяльності з погляду імовірності настання певної події, що залежить від досвіду, наявності інформації, репрезентативності настання події та ін. Як бачимо, інструменти державного регулювання інституціоналізації набуття інформаційно-цифрового

інтелектуального продукту в кластері підприємців проявили сприятливість розширенню масштабів відтворення акторів відповідного привласнення при переходах такого продукту із належності одних акторів у набуття інших акторів.

В регулюванні інституціоналізації належності інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в кластері підприємців через інститут інвестування проявилася сприятливість розширенню масштабів відтворення акторів відповідного привласнення у напрямі авансування грошового капіталу в сфері інтелектуальної діяльності. З одного боку, це традиційний вибір між необхідністю поточного або майбутнього споживання, а з іншого – пошуковий прогноз сфер з необхідним рівнем віддачі від авансованих коштів. В останньому випадку, вирішення проблеми «яким чином зміни в часовій визначеності відбиваються на взаємодії факторів і продуктів» [11, 216] тяжіє до позиції раціональних очікувань. Звісно, в умовах механізму саморегулювання схильність до майбутнього споживання певного суб'єкта означає, що він «відмовляється від поточного задоволення і отримує натомість інше або очікування отримати інше в певний момент у майбутньому» [12, 187], а також, що «відстрочка дії, яка приносить задоволення, може призвести до зміни обставин, за яких воно відбувається, а звідси, викликати зміни характеру самого задоволення» [12, 187]. Тому, подібний вибір з альтернатив поточного і майбутнього споживання обмежується правилами оформлення інвестиційних проектів. В них ув'язка поточного і майбутнього споживання відбувається за рахунок поточних доходів та заощаджень, а способом їх переходу в майбутнє споживання визнано інвестиції. Процес інвестування не діє в умовах «впевненості й точного передбачення, він діє в часі, що в певному ступені від нього вислизає» [10, 126-127]. Такий час обумовлює зміни («зміни, які пов'язані із часом» [13, 56]), перспективи запобігання яким відкриваються у напрямі систематичного фінансування новацій. Звідси, інструменти державного регулювання інституціоналізації належності інформаційно-цифрового інтелектуального продукту в кластері підприємців проявили сприятливість

розширенню масштабів відтворення акторів відповідного привласнення переважно при його актуалізації через періодичність авансування грошового капіталу в сфері інтелектуальної діяльності.

Таким чином, пошук інструментів (як інститутів або обмежень) державного регулювання інституціоналізації привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту, сприятливих розширенню масштабів відтворення акторів відповідного привласнення, виявив наступні результати (табл. 1).

Таблиця 1

Інструменти державного регулювання інституціоналізації
привласнення інтелектуального продукту

складові привласнення:	взаємодії акторів соціально-економічних кластерів:		
	творці	продуценти	посередники-підприємці
набуття	систематизація нововведень та їх подальше розповсюдження	юридичні правочини в частині практичної придатності та економічної доцільності продукту	переходи інтелектуального продукту із належності одних акторів у набуття інших акторів
належність	конкурсний підхід та економічна збалансованість факторів виробництва	зразки удосконалення предметів і засобів праці, технології, творчості тощо	періодичність авансування грошового капіталу в сфері інтелектуальної діяльності

Висновки. За результатами аналізу інструментів державного регулювання інституціоналізації привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту, можна зробити такі висновки:

1) аналіз підходів щодо державного регулювання інституціоналізації привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту підтвердив відмінності поглядів на характеристики змісту алокації економічних процесів: в аспектах певної сукупності прав власності, трансакційних витрат, організаційному, каузальному тощо;

2) з'ясовано, що загальним для інституціоналізації привласнення

інформаційно-цифрового інтелектуального продукту є локалізація економічних процесів, в самостійний предметний світ з особливими об'єктами, операціями і процедурами, регулювання яких здійснюється за допомогою спеціальних механізмів формального і неформального характеру, що упорядковують взаємодії між акторами відповідного привласнення;

3) виявлено підтвердження недостатності досліджень державного регулювання інституціоналізації привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту у неврегульованості масштабів відтворення акторів відповідного привласнення;

4) доповнено класифікацію державного регулювання інституціоналізації привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального продукту за критерієм «складових змісту привласнення» як регулювання трансферу інтелектуального продукту (в частині його набуття) та регулювання виробничого використання інтелектуального продукту (в частині його належності);

5) виявлено наступні інструменти державного регулювання інституціоналізації належності інформаційно-цифрового інтелектуального продукту: конкурсний підхід та економічна збалансованість факторів виробництва (в кластері творців), зразки удосконалення предметів і засобів праці, технологій, творчості тощо (в кластері продуцентів), періодичність авансування грошового капіталу в сфері інтелектуальної діяльності (в кластері посередників-підприємців). Інші інструменти державного регулювання інституціоналізації набуття інформаційно-цифрового інтелектуального продукту – це: систематизація нововведень та їх подальше розповсюдження (в кластері творців), юридичні правочини в частині практичної придатності та економічної доцільності продукту (в кластері продуцентів), стимули до трансферу інтелектуального продукту (в кластері посередників-підприємців).

6) подальші дослідження мають бути спрямовані на виявлення множини довгострокових цілей для інструментів державного регулювання інституціоналізації привласнення інформаційно-цифрового інтелектуального

продукту, придатних для удосконалення складових стратегії повоєнної відбудови та розвитку національної економіки України.

Перелік посилань:

1. Veblen T. The Theory of the Leisure Class: An Economic Study of Institutions. / T. B. Veblen. New York: MacMillan, 1899. 400 p.
2. Commons J.R. Institutional Economics /J.R. Commons// American Economic Review, 1936. № 26 (1). P. 237-249.
3. Тарасевич В.М. Інституціональна економічна теорія: методологічні пошуки і гіпотези /В.М. Тарасевич// Економічна теорія. 2004. № 2. С.45-56.
4. Норт Д. Інституції, інституційна зміна та функціонування економіки / Д. Норт. Пер. з англ. К.: Основи, 2009. 198 с.
5. Oliver E. Williamson. The Economics Institutions of Capitalism / E. Oliver. Free Press. 1998. 468 p.
6. Geoffrey Martin Hodgson. Economics and Institutions: A Manifesto for a Modern Institutional Economics / G.M. Hodgson/ Polity Press, Cambridge, and University of Pennsylvania Press, Philadelphia, 1988, 365 p.
7. Довгань Л.Є., Малик І.П. Корпоративне управління: інституціональні аспекти: Монографія. / За ред. Л.Є Довгань. К.: ІВЦ «Видавництво "Політехніка"», 2006. 340 с.
8. Леонідов І.Л. Інноваційне упорядкування інтересів привласнення інститутом ринку інтелектуального продукту /І.Л. Леонідов// Научкові праці Донецького національного технічного університету. Серія: економічна. Випуск 38-2. Донецьк, ДонНТУ, –2010. –242 с.
9. Raymond Barre, Frédéric Teulon . Économie politique / R. Barre. Tome 2, PUF, 1997. 776 p.
10. John R. Hicks. Value and Capital / J.R. Hicks/ Hardcover, 1953. 488 p.
11. Alfred Marshall. Principles of Economics / A. Marshall. Prometheus Books, 1997. 320 p.
12. George Soros. The Alchemy of Finance / G. Soros. Wiley, 2015, 391 p.
13. Kondratieff N. The Long Wave Cycle / N. Kondratieff. New York: Richardson & Snyder, 1984. 138 p.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ЕКОНОМІЧНА КІБЕРНЕТИКА:
ІНСТРУМЕНТИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА
ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ**

Збірник наукових праць
за матеріалами Всеукраїнської інтернет-конференції
1-2 березня 2024 р.

Відповідальний редактор Л.І. Лозовська
Комп'ютерна верстка Л.В. Мала

Український державний університет науки і технологій

2023